

9. lecke – Felnőttek oktatása (25-64 év)

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Ennek a leckének az elsajátítása hozzávetőlegesen 3-4 órát igényel, de ez függ a hallgatótól.

Az **antropológia** egy interdiszciplináris tudományág, beletartozik a gyermekek, a felnőttek, sőt az idősek tanulása is.

ANTROPAGÓGIA: pedagógia (0 – 18 éves) + andragógia (18 – 60 éves) + gerontagógia (60 éves kortól).

Az **andragógia** görög eredetű szó, amely a felnőttoktatás elméletével és gyakorlatával foglalkozó tudományág.

Jelentése: androsz = felnőtt ember + GOGOSZ = nevelés, vezetés (6).

Az andragógia funkciói:

- **Szociális** funkciók: informális úton terjedő információk (mások tapasztalatai).
- **Stabilizációs** funkciók: egy adott munkapozíciónak a megtartására, vagy egy magasabb pozíciónak a megszerzésére irányul.
- **Egzisztenciális** funkciók: a részvétel következtében anyagi helyzet javulás következik be.
- **Rekreációs** funkciók: kedvtelés, a közösség építő ereje.
- **Pótló** funkciók: a felnőttképzés egy második esély azok számára, akik az úgynevezett szociológiai, rendes korban való képzésből valamilyen speciális ok miatt ki-, vagy elmaradtak (6).

Az andragógia részterületei:

„Felnőttoktatás: általános műveltség, amely lehet alapfok, középfok, felsőfok.

Felnőttképzés: egy konkrét szakmai ismeretanyag átadására irányul, melynek kimenete egy szakma.

Felnőttnevelés: a felnőttoktatásban, felnőttképzésben való részvétel során a személyiség alakul, formálódik. – élethosszig tartó tanulás” (6, 7. old.).

Az oktatási rendszer tagozódása a következőképpen épül fel:

Az alábbi felosztást az UNESCO dolgozta ki, és az OECD (Organisation of Economical Co-operation and Development) fejlesztette tovább. Ez az ISCED (International Standard Classification of Education) 2011-ben aktualizált változata, vagyis az Oktatás Nemzetközi Standard Osztályozási Rendszere. Az oktatási szintek ezek alapján ISCED 0. szinttől ISCED 8. szintig terjednek:

0. Iskola előtti (koragyermekkor) oktatás
1. Alapfokú oktatás, az alapképzés első szintje/fokozata
2. A középfokú oktatás alsó szintje
3. Középfokú oktatás felső szintje
4. Poszt-szekundér, nem felsőoktatás (pl. felsőfokú szakképzés)
5. Rövid idejű felsőoktatási tanulmányok
6. A felsőoktatás első szintje (BA/BSc)
7. A felsőoktatás második szintje (MA/MSc)
8. Doktori fokozat megszerzése

„A felnőttképzés a 0. és 8. szintek kivételével minden szinten előfordulhat. Az 1.-2.-3. szinteken inkább az ún. „második esély” iskoláinak működése jellemző, amikor felnőttként a hiányzó iskolai végzettség pótlása történik meg. A felnőttképzés tömegessé válása azonban a 3-4. szinten történik meg elsődlegesen, és bár az 5-7. szinten is beszélhetünk felnőttképzésről, de itt már ismét alacsonyabb résztvevői számmal” (2, 90. old.).

Felnőttek jellemzői

Felnőttkorra már kialakulnak a tanulási képességek, a sajátos tanulási tartalmak, melyekre építkezni lehet, a korábban megtanult ismereteket lehet bővíteni. A felnőttkori tanulásban jóval nagyobb a belső motiváció, mint gyermekkorban (6), sok mindenben különbözik az ifjúkori tanulástól. Ezek a következők:

- **Saját elhatározásból** iratkoznak be egy képzésre, vagy azért, mert érdekli őket, vagy pedig agyagi, munkahelyi előrelépés céljából. A választás előtt értékelik az egyes tanfolyamokat, képzéseket, és ez alapján választanak saját szükségleteiknek megfelelően.
- Bizonyos mennyiségű **élettapasztalattal rendelkeznek**, mely megmutatkozik a több tudásban, szakmai jártasságban. Ezt a tapasztalatot gyakran az órákon is kamatoztatják, hangoztatják. Az élettapasztalatik a gyakorlatból erednek.
- **Testük is van:** gyakran munka után ülnek be az iskolapadba, mely olykor kényelmetlen lehet számukra, különösen akkor, ha középiskolásoknak készült székekről van szó, ezért órákon nyugtalanok, várják a szünetet.
- **Bizalmatlanok, félénkek** lehetnek, mivel sokan már több éve, évtizede nem jártak iskolába, ez nyugtalanítja őket, csökkentheti önbizalmukat.
- **Szeretik a vidámságot**, ezért az órába igyekezzünk humort belevinni, illetve figyelmes, barátságos légkört kialakítani.
- **Utasításokra várnak**, mivel többségük még a tekintélyelvű rendszerben nőtt fel, tanult.
- **Társas lények**, szeretnek a társaikkal együtt tanulni, beszélgetni, pletykálgodni.
- **Releváns tudást akarnak:** olyan dolgokat szeretnének megtanulni, amiket közvetlenül tudnak alkalmazni a mindennapi életükben, munkájukban.
Gyakori kérdés: „Hogy kapcsolódik ez a munkámhoz?”

- **Nem szeretik, ha gyermekként bánnak velük.** Nem szeretik a burkolt célozgatást, a leereszkedő hangvételt, gúnyolódást, ha zavarba hozzák vagy rendreutasítják őket. Azt kedvelik, ha részt vehetnek a döntésekben.
- **Komplex ingereket keresnek,** melyek mind az öt érzéküket foglalkoztatják.
- Amellett, hogy csoportban szeretnek tanulni, **önálló tanulásra is képesek** (3).

Önkép és tanulás összefüggése felnőttkorban

A felnőttkori tanulás eredményességét nagyban meghatározza a felnőtt tanuló önképe, vagyis a szubjektív önértékelése. Azok a felnőttek, akik **becsülik önmagukat, bíznak a saját tapasztalataikban,** sokkal jobban tanulnak, mint a velük ellentétesen gondolkodók. Egy saját, **idealizált énkép irányába való fejlődést** tartanak fontosnak, azért tanulnak, hogy elérjék azokat a jellemzőket, amikkel rendelkezni szeretnének. **Nem szeretnének másoknak megfelelni.** A tanulást elősegíti, ha **bevonják őket a tanulási folyamatba.** A nagyobb önbecsüléssel rendelkező felnőttek **könnyebben elfogadják a változást,** vagyis jobban képesek alkalmazkodni a tanulási folyamat kihívásaihoz. Az is meghatározó, hogy **hogyan látja magát a felnőtt tanuló szerepben.** Ha előzetes tanulmányai során kudarcok érték, ez hátráltatja a felnőttkori tanulást is, mivel az alacsony önbecsülése miatt félni fog a kudarcoktól (7).

Tanulási motiváció

A felnőttek a tanulás során **társas kapcsolatokat keresnek.** Azokra jellemző ez, akik szeretnek másokkal együtt, csoportban tanulni. Sokan a tanulás kedvéért tanulnak, nem a tudás gyakorlati hasznosíthatósága miatt (**tudásvágy**). A **szakmai előrelépés** vagy éppen a **munkahely megtartása** is lehet motiváló tényező a tanulásra. Magasabb végzettség (pl. BSc ápoló) megszerzésére

motiválhat a magasabb fizetés, ezáltal a **jobb anyagi helyzet elérése (egzisztenciális motiváció)**. Gyakran egy másik végzettség megszerzése a felnőtt **munkaerő-piaci helyzetét javítja**, vagyis esélye lesz munkanélküliként állást találni. A tanulás – főleg, ha egy, a munkahelytől távoli városban zajlik – alkalmas arra is, hogy a felnőtt egy időre **megszakítsa a mindennapi rutinját**, kivonja magát a munkahelyi és családi teendők alól, mely feltöltődést jelenthet számára. **Szabadidős tevékenység keresése** is szerepelhet a tanulási motívumok között (7).

Tanulás körülményei és külső feltételei

A felnőttkorban tanulmányokat folytatók gyakran **éjszaka tanulnak** a munkahelyi és a családi teendők ellátása után (ez nagyban megnehezíti az anyag elsajátítását). Emiatt kevesebbet alszanak, illetve a szabadidő is jelentős mértékben csökken. A tanulás miatt **szaporodhatnak a családi konfliktusok** is, mivel csökken a családdal töltött idő mennyisége. A **munkahelyi konfliktusok** is szaporodhatnak a tanulmányok miatt. A tanulás okozhat **anyagi problémákat** is a felnőttnél, mely adódhat az esetleges tandíjból, utazás, szállás költségeiből, jegyzetek, könyvek árából. Előfordulhat, hogy a munkahelyről nem engedik el az iskolai konzultációs napokra, vagy éppen családi problémák miatt nem tud résztvenni az órákon (**oktatásból hiányoznak**) (4).

Tanulást segítő tényezők

Vannak olyan „praktikák”, amelyek alkalmazása segíti a felnőttek tanulását. Ezek hatékonyságát vizsgálatok bizonyították.

- A **tanulási terv készítése** a vizsgákra való készüléskben nagy segítség. Ennek a menete a következő: meg kell nézni, hogy a vizsgaidőszakban mennyi, és milyen nehézségű vizsgánk van, illetve

mennyit kell dolgoznunk. Számba vesszük, hogy mennyi időnk marad a tanulásra. A vizsgákat megpróbáljuk úgy felvenni, hogy egyszerre csak egy tárgyra kelljen készülni, vagyis két vizsga között maradjon néhány nap. Ezt a néhány napot vizsgáljuk meg a tanulásra fordítható idő szempontjából, és felosztjuk a tananyagot az időnknek megfelelően, és hagyni kell időt a vizsga előtti ismétlésre is. A tanulási terv készítése bizonyítottan javítja a vizsgaeredményeket!

- A többször, kisebb részekre bontott **ismétlés** hatékonyabb, mintha csak a tanulás végén ismételnénk át az anyagot. Az ismétlés során a tananyag közepére kell a legnagyobb hangsúlyt fektetni.
- Hatékony a tanulás közbeni **10-20 perces szünetek beiktatása** is a tanulás során, amikor lehetőség van egy kicsit kikapcsolni, kizökkenni a tanulás folyamatából. Lehet sétálni, kávézni, teázni, vagy csak egyszerűen relaxálni ebben a szünetben (5).

Tanulási nehézségek, tanulást akadályozó tényezők

Felnőttkorban több olyan tényező van, melyek megnehezíthetik, olykor megakadályozhatják az oktatásban való részvételt. Ezek a következők:

- **Anyagi problémák** (könyvek, utazás, szállás, tandíj költségei).
- **Családi kötelezettségek** (gyermekellátása, elhelyezése).
- **Közlekedési problémák** (nehéz eljutni az oktatás helyszínére).
- **Munkaköri felelősségek** (nem tud elmenni a munkahelyéről az oktatásra az aktuális munkái miatt) (3).
- **Időszervezés nehézségei** (nincs idejük tanulni, ezért a kurzuson kívül nem fordítanak több időt a tanulásra).
- **Család és/vagy munkahely nem támogató** (nem nézik jó szemmel a tanulást, a munkahely esetleg el sem engedi az órákra).

- Az **oktatási intézmény nem támogató** (nem rugalmasak az óraszervezésben, szigorúan veszik a hiányzást).
- **Korábban rögzült szokások, hiedelmek gátolják a tanulást** (előzetes tanulási tapasztalataiból eredően meg van győződve róla, hogy már nem képes tanulni, vagy nem képes valamit megtanulni).
- Az életkor előrehaladtával **csökkennek a képességek**, a testi erő, mely az önbizalom csökkenéséhez vezethet, így gátolja a tanulást.
- A **megszégyenüléstől való félelem** és a **korábbi rossz iskolai tapasztalatok** is megnehezítik a tanulást.
- A **stresszkezelési technikák hiánya** megakadályozhatja a jó teljesítményt például vizsgaidőszakban (a stressz miatt leblokkol, nem tud megszólalni, nem jut eszébe írásbeli vizsgán a helyes válasz).
- **Meglévő és új tudás összekapcsolásának nehézsége** (nem tudja felidézni a korábban tanultakat, így nem tudja összekapcsolni az újonnan megszerzett tudással) (7).

Felnőttek tanulásának elvei

1. A tanulás **aktív folyamat**, és a felnőttek szívesebben vesznek benne részt aktívan.
2. A tanulás cél - orientált, és a felnőttek **szükségletüket** próbálják kielégíteni.
3. A **csoportos tanulás**, amennyiben megteremti a kölcsönös segítés "tanulási légkörét", hatásosabb lehet az egyéni tanulásnál.
4. A tanulás **megerősítésre szorul**.
5. Tanítási **módszerek gyakori változtatása**.
6. Azt az ismeretet, amit **rögtön alkalmaznak** is, tovább emlékezetben tartják, és könnyebben tudják azonnal hasznosítani, mint azt, amiről csak hallottak.

7. Az új anyag megtanulását segíti, ha *kapcsolódik a már meglévő ismeretekhez*.
8. Serkenti a tanulást, ha a tanuló *látja, hogy mennyit halad*. Folyamatos értékelés!
9. A tanulást segíti, ha a tárgyalt *anyag logikusan épül fel* (1).

Konkrétan milyen oktatási módszereket válasszunk?

- Csoportmunka
- Kooperatív tanulás
- Páros munka

Önellenőrző kérdések

Sorolja fel az andragógia funkcióit!

Válassza ki, mely állítások IGAZAK a felnőttekre a tanulás szempontjából!

- A. Saját szükségleteiknek megfelelően választanak a képzések közül
- B. Élettapasztalataik inkább elméleti jellegűek, melyeket jól tudnak hasznosítani az órákon
- C. Élettapasztalataikból eredően nagy önbizalommal rendelkeznek
- D. Utasításokra várnak az oktatás során
- E. Mindennapi életükben hasznosítható tudást szeretnének megszerezni
- F. Szeretnek részt venni az őket érintő döntésekben
- G. A komplex ingerek zavarják őket
- H. Önálló tanulásra nem képesek

Csoportosítsa az állításokat a megadott kategóriáknak megfelelően!

Önkép: _____

Tanulási motiváció: _____

1. A saját tapasztalataikban való bizalom nagyban segíti a tanulást
2. A munkahely megtartása a cél
3. Nem szeretnének másoknak megfelelni
4. Munkaerő-piaci helyzet javítása
5. Elősegíti a változások elfogadását
6. Az előzetes tanulmányi kudarcok káros hatással vannak rá
7. Szakmai előrelépés
8. A mindennapi rutin megszakítása miatt tanul a felnőtt

Milyen módszereket ismer a felnőttkori tanulás segítésére? Nevezze meg, és fejtsse is ki!

Felhasznált irodalom

1. Balogh M.: Betegoktatás előadás anyag. SZTE ETSZK
2. Juhász E. (2016): A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon. <http://mek.oszk.hu/16200/16283/16283.pdf> Elérés ideje: 2019.04.28.
3. Kálmán A. (2008): A felnőttkori tanulás sajátosságairól. **In:** Ádám Gy. és mtsai: Tanulás Életen Át {TÉT} Magyarországon. 126-152. old. https://www.researchgate.net/publication/282855251_A_felnottkori_tanulas_sajatossa_gairol Elérés ideje: 2019.04.26.
4. Kispálné Horváth M. (2007): A felnőttek tanulási jellemzői I. Új Pedagógiai Szemle. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00116/2007-09-ta-Kispalne-Felnottek.html> Elérés ideje: 2019.04.26.
5. Kispálné Horváth M. (2007): A felnőttek tanulási jellemzői II. Új Pedagógiai Szemle. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00117/2007-10-ta-Kispalne-Felnottek.html> Elérés ideje: 2019.04.26.
6. Pukánszky B.: Az andragógia fogalma és a fogalom elterjedése. www.pukanszky.hu/eloadasok/Selye_Andragogia/Osszefoglaló%20vázlat.docx Elérés ideje: 2019.04.26.
7. Sz. Molnár A.: A tanuló felnőtt. http://www.diral.hu/publikaciok/A_tanulo_felnott.pdf Elérés ideje: 2019.04.26.

Készítette: Dr. Németh Anikó SZTE ETSZK
Egészségmagatartás és –fejlesztés
Szakcsoport